

LBRIS

We know
books

Iris Wolff

Original title *So tun, als ob es regnet (Pretend It Is Raining)*

Copyright © 2017 Otto Müller Verlag, Salzburg-Wien

Romanian edition published by arrangement with Literarische Agentur Gaeb & Eggers GmbH, Berlin, in conjunction with Agentia Literara LIVIA STOIA

All rights reserved.

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

traduki

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o rețea literară din care fac parte Ministerul Federal al Afacerilor Europene și Internaționale din Republica Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, Fundația Culturală Elvețiană Pro Helvetia, Grupul de Interes Übersetzerinnen Übersetzer (Literaturhaus Wien) din partea Ministerului Federal pentru Artă, Cultură, Servicii Publice și Sport al Republicii Austria, Goethe-Institut, Fundația S. Fischer, Agenția Slovenă de Carte, Ministerul Culturii și Massmediei din Republica Croația, Ministerul pentru Societate și Cultură al Principatului Liechtenstein, Fundația Culturală Liechtenstein, Ministerul Culturii din Republica Albania, Ministerul Culturii și al Informației din Republica Serbia, Ministerul Culturii din România, Ministerul Educației, Științei, Culturii și Sportului din Muntenegru, Târgul de Carte de la Leipzig, Ministerul Culturii din Republica Macedonia de Nord și Ministerul Culturii din Republica Bulgaria.

Design copertă © Ștefan Ioan

© 2023 by Editura Lebăda Neagră
pentru prezenta ediție în limba română

Această carte este protejată de legile copyrightului. Reproducerea, multiplicarea, punerea la dispoziția publică, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea deținătorului copyrightului constituie încălcări legislative cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc în conformitate cu legile în vigoare.

www.blackswanpublishing.ro

Editura Lebăda Neagră
Iași, Str. Plopii fără Soț, nr. 45, 700273

Iris Wolff

SĂ TE FACI CĂ PLOUĂ

ROMAN ÎN PATRU POVESTIRI

Traducere din limba germană
de **Andreea Odovicu**

Lebăda Neagră
Iași, 2023

Cuprins

Budapesta?	11
Grădina lui Elemér	47
O lămâie în spațiu	83
Lupi și miei	119

Budapesta?

— **B**udapesta, spuse Jacob când se trezi. Peisajul se derula pe dinaintea geamurilor vagonului. I se scursesese neconținut în vise, tulburat de murdăria lăptoasă a geamurilor, stăruitor, întrucât nu mai era nimic altceva acolo cu ce ar fi putut să se țină ocupat, să-și distragă atenția.

Câmpurile de porumb se asemănau cu niște stufărișuri. Cerul era scorojit, soarele – un lampion palid. Trenul huruia prin sate, pe lângă case ce-și purtau acoperișurile asemenea unor pălării sub care sclipea din când în când câte un ochi somnoros, indiferent. Clădiri de gară se iveau în drumul lor, părăsite sau aglomerate, îngrijite sau dărăpănate. Apoi, la un moment dat, spre munții ce se înălțau în tonuri alb-gri de-a lungul multor kilometri se năpusti un verde suprasaturat.

Oare unde-i era tutunul? Focul? Își goli buzunarele pantalonilor. Dădu peste un bilet și un nasture pe care trebuia să-l coasă la loc. Se ridică în șezut sprijinindu-se pe coate și își rezemă capul, pe o parte, de peretele compartimentului de tren. Își simțea pielea de parcă i-ar fi fost ciuruită. Un vis febril îl necăjise în repetate rânduri:

imaginea unui perforator care devora o foaie de hârtie, stanța găuri una după alta, până când pagina ce părea a fi un document oficial se transforma într-un simplu labirint de punți din hârtie subțiri, șerpuite. Jacob simți mâna lui Liliensteiner așezându-i o compresă umedă pe frunte, pe cea a medicului măsurându-i pulsul. Doar o febră ușoară, niciun motiv de îngrijorare.

— Budapesta, îi șoptise prietenul lui.

Nu încercase câtuși de puțin să-și ascundă încântarea. Asta însemna că aveau să fie cazați în oraș. La fel ca o parolă, cuvântul a fost transmis mai departe, din compartiment în compartiment, din vagon în vagon, până la platformele descoperite unde bărbații erau expuși vântului care bătea din față – Budapesta. Jacob se gândi la cafenele, la străzile înguste încadrate de clădiri înalte cu șase etaje, la operă, la Piața Centrală acoperită, la castelul orașului, la podul Széchenyi de peste Dunăre... Apoi i se contură în minte un alt tablou de vis față de care păleau toate atracțiile turistice. Vedeau cu ochii minții un pat, perne și o plapumă învelite în lenjerie albă. În patul ăsta avea să se prăbușească, ba nu, avea mai întâi să se spele și apoi să se prăbușească, să se predea mângâierii așternuturilor proaspete. Huruitul trenului, care îi era deja impregnat în oase, la fel ca senzația de ciuruire, de porozitate aveau să dispară peste noapte.

Acum se îngămădeau cu toții la geamurile vagonului, dornici să vadă Budapesta profilându-se în zare, dar nici nu intrară bine în suburbii, când trenul o luă

în altă direcție, înaintând necruțător în seara care se lăsa alene. Străzile și felinarele au rămas în urmă, luminile marelui oraș erau acum doar o scânteiere palidă, disonantă la orizont.

Liliensteiner deschise compartimentul și își ceru scuze încă din ușă. Aparent, cineva l-a înțeles greșit pe adjutant. Iluziile și himerele începuseră să se risipească pe platformele descoperite, pe holuri, în compartimentele cu bolnavi. Jacob făcu un gest cu mâna, ca și când ar fi încercat să alunge sunetele acestea, își întoarse privirea de la geam și se rezemă din nou pe tapițeria tare.

— Îmi dai un foc?

În dimineața următoare, febra trecuse. Dunărea se transformase în Tisa, iar când trenul a intrat în Arad, au înțeles cu toții că destinația lor era Transilvania.

Mureșul se strecurase printre munții împăduriți, ajungând până aproape de șine. De parcă nu mai voia să se despartă de tren. Spăla maluri umbroase și peninsule, unduindu-se în nuanțe gri-verzui prin fața geamurilor. Jacob îi pronunțase numele în repetate rânduri: Mureș, cu un „u” lung, un „r” care se produce nu doar prin vibrarea limbii, ci și a coardelor vocale, și un „ș” plin la final.

Au schimbat trenul într-un loc al cărui nume i s-a șters imediat din memorie. Localnicii purtau pălării turtite, veste cu nasturi de argint, pantaloni din piele și cizme greoaie. Ulițele nepietruite, casele ghemuite și păsările

de curte îi dădeau lui Jacob impresia că debarcase nu în alt loc, ci în alt timp. Trenul așteptat nu a mai ajuns în gară, așa că divizia a trebuit să facă rost de cazare peste noapte. Jacob a fost repartizat alături de comandant într-o gospodărie țărănească părăsită. Comandantul îl alese pe Jacob să ajute la controlul de cenzură al corespondenței pentru că putea descifra bine scrisul de mână și stăpâna câteva limbi străine. Cel puțin suficient cât să poată traduce câteva cuvinte ungurești, cehești sau italienești presărate în scrisori, care, de cele mai multe ori, nu erau mai mult decât nume de alint sau alte expresii inofensive.

Lui Jacob îi plăcea să studieze scrisurile. Să vadă dacă literele erau legate sau separate, câtă margine liberă rămânea pe foi, dacă rândurile mergeau în jos sau în sus. Luate separat, adesea caracteristicile de genul acesta nu erau concludente. Diferențele de lungime puteau indica un nivel mai înalt decât în mod obișnuit sau puteau trăda îngâmfare. Literele lăbărțate puteau sugera o minte deschisă, dar pe de altă parte și nerăbdare, superficialitate; literele ornate – o atenție pentru detalii sau vanitate.

Jacob se distra identificând, pe baza scrisorilor și a observațiilor sale, cinci tipuri de soldați – mai mult sau mai puțin inofensivi, din care se construiau multe caractere. Prima categorie o formau profesii autoprocamați. Întrucât nimeni nu părea să le remarce inteligența, se simțeau somați să înlătore de pe fața pământului o asemenea

trecere cu vederea, emițând observații mai mult sau mai puțin modeste. Tot ce făceau, fie și ceva neînsemnat, avea să se dovedească a fi fost un pas esențial, ba chiar decisiv. Tot ce spuneau dăinuia în timp și avea să prezinte cu siguranță interes pentru generațiile următoare. Știau dintotdeauna – ce regretabil! – că și alții mai știau câte ceva uneori, dar ei știau acel ceva pur și simplu de mai demult.

Cea de-a doua categorie erau visătorii. Ei se scuteau de efortul de a trăi clipa. Greu de spus dacă se mai gândeau și la altceva în afară de următoarea pernă pe care aveau să se odihnească. Puteau să stea drepti, fără ca fața să-i trădeze în vreun fel, și, în același timp, să tragă un pui de somn. Pentru ei, totul era prea mult – următorul pas, următorul antrenament. Trăiau cu speranța că o rană ușoară îi va face inapți și îi va ajuta să fie lăsați la vatră.

Cea de-a treia categorie erau tolomacii. Era singurul tip care se regăsea în toate straturile sociale și apărea în toate fizionomiile: aici se încadrau indivizii grosolani, dinamici, dar și alții cu burți, bărbie dublă și ifose de gentleman. Puteau fi bine educați sau proști grămadă. Cu toate astea, erau tipul cel mai ușor de identificat. De cele mai multe ori nu era nevoie de mai mult de o poziție. Doar un lucru era de invidiat la ei: sufereau puțin. O minte îngustă nu lăsa loc de prea multă deznădejde.

Cea de-a patra categorie erau ipocriții. Dădeau impresia că țin tot timpul o lumânare în mână. Pe când

toți ceilalți se adânceau în noroi, ei erau învăluți într-un miros de cămară pentru rufărie – rânduri de rafturi pline de fețe de masă albe, împăturite la dungă, proaspăt spălate, poate încă nefolosite. Își cântăreau cu atenție cuvintele, nu înghițeau niciodată silabele și omagiau sunetele inițiale și consoanele ocluzive. Faptul că lumea se afla într-o situație deplorabilă nu-i uimea cu nimic. Pentru ei, fiecare moarte, fiecare accident era o parabolă.

Cea de-a cincea categorie erau poeții. În mod ciudat, găseai mulți pe front. Țineau jurnale, căutau lăzi cu cărți când ajungeau în orașe, iar seara citeau la lumina focului. Erau adesea triști. Ei scriau cele mai lungi scrisori. Când primeau corespondența, își puneau mai întâi plicul în buzunarul de la piept și își imaginau o vreme ce era scris înăuntru. Unii dintre ei făceau parte din categorii mixte, distingându-se uneori prin supraestimare de sine și convingerea că dețineau o perspectivă extraordinară asupra lumii. Alteori, prin îndoieli și stânjenală, prin aiureli narcotizante și frânturi de idei, lipsite de coerență.

De când se aflase că Jacob citea scrisorile, unii bărbați îl tratau cu suspiciune. Alții, cu o politețe frapantă. Doar Liliensteiner nu se lăsase impresionat. Interioriza lucrurile cu așa un calm, dar în același timp într-un mod atât de pedant, încât uneori se făcea de râs.

„Comandantul a vrut să te vadă, dar între timp s-a rezolvat, așa că mi-a rămas doar să-ți spun că, dacă nu s-ar fi rezolvat altfel, ar fi trebuit să te duci la comandant” – era o propoziție tipică pentru Liliensteiner.

Cu siguranță el și nimeni altul stârnise zvonul despre Budapesta pentru că își dorea destinația asta și, prin urmare, i-a fost cu neputință să nu interpreteze greșit toate semnele.

Jacob citi scrisorile lângă o sobă de teracotă cu cahle smălțuite în alb și albastru. Prin ferestrele joase, lumina cădea pe un șir de urcioare agățate pe perete. După ce a fumat apoi în curtea din spate, privind găinile, s-a dus la culcare. Un ciocănit îl trezi din somnul adânc, fără vise. Era proprietarul care ceru politicoasă să i se permită accesul în propria casă, ocupată în lipsa lui. În ziua următoare, Jacob a fost cazat acasă la o femeie care l-a condus în beciul unde ținea mai multe butoaie cu vin și recipiente mai mici cu rachiu. După ce Jacob a refuzat să bea, femeia i-a pus înaintea pâine și lapte și i-a arătat poze cu soțul ei și fiul care îi murise în război. Așeză fotografiile înrămate pe masă în așa fel încât privirea lui Jacob se oprea pe ele ori de câte ori și-o ridica din farfurie. Jacob mănca cina în prezența femeii, simțind, cu fiecare îmbucătură, că el era cel care încă a rămas în viață, cel care încă a fost cruțat.

În timpul retragerii, românii aruncaseră în aer mai multe poduri. Divizia lui Jacob a urmat cursul râului preț de câțiva kilometri până când a ajuns la un pod de lemn recent construit, făcut la repezeală, unde comandantul a permis popasul mult așteptat.

Vremea de toamnă era blândă – luna septembrie amintea mai degrabă de vara ce tocmai trecuse decât să prevestească iarna ce avea să vină. Jacob se așeză deoparte, sub un tei, se sprijini de tulpina lui și privi spre râul Olt, care își croia drum prin Pasul Turnu Roșu până în Țara Românească. O linie fluidă printre munții al căror colorit verde era străpuns, la fel ca frunzele teiului, de nuanțe tomnatice. Colina îndreptată spre el era cuprinsă de umbră și împrăștiată tonuri de negru intens peste peisaj.

Jacob se născuse pe 1 octombrie 1891 în landul Burgenland și se descria drept un spirit tomnatic. Avea o teorie secretă (pe care el o numea secretă, deși săcâia pe toată lumea cu ea), conform căreia oamenii se simt atrași îndeosebi de anotimpurile în care au venit pe lume. Ca și când corpul și-ar modela simțurile în funcție de acele prime senzații întipărite și ar face cu ajutorul lor comparații cu toate celelalte luni și anotimpuri.

Pentru Jacob, prima jumătate a toamnei nu însemna moarte, ci mai curând repaus; nu era trecere, ci o odihnă care-i îndemna și pe oameni la liniște. Primăvara începea înflorirea, vara iniția coacerea, totul servea unui scop, se îndrepta sârguincios într-o direcție. Aici, poate doar aici, era momentul în care natura zăbovea, lua o pauză – râvnita întrerupere a timpului. În curând avea să înceapă ofilirea, copacii încă pătați cu galben și verde aveau să se îmbrace în flăcări și scânteii. Aerul avea să devină rece și clar, întunericul avea să crească, iar frica

și oboseala lui Jacob aveau să iasă la iveală. Un an în Franța, cu tot ceea ce implicase asta: foamea, căldura dogoritoare și zăpada care, într-o seară memorabilă, i-a cântat un tril în care fiecare fulg era un sunet – de o frumusețe amorțitoare, seducătoare –, iar Jacob nu s-ar mai fi trezit niciodată dacă nu l-ar fi găsit Liliensteiner. Stând sub tei, Jacob realizează că tot ceea ce trăise până atunci se transformase într-un soi de proprietate interioară, care acum îi aparținea lui și îl schimbase.

Încă nu se simțea nicio adiere, țânțarii dădeau târcoale, apa râului părea să stea pe loc și clipa se dilata, iar Jacob dormi până când îl trezi apelul comandantului. Cu mersul împleticit, îi ajunse din urmă pe ceilalți soldați și trecu odată cu ei podul de lemn spre celălalt mal, umbros și răcoros. Jacob se tot uita înapoi la teiul pictat cu lumină care încă moțâia aplecat și care, până cu puțin timp în urmă, îl luase cu el în lumea somnului.

Imediat ce au dat de pământ drept, au montat corturile. În lipsă de fân și paie, au folosit mușchi pe post de saltele. Unii soldați s-au culcat direct pe jos, printre hățșuri, înfășurați în mantale și pături. Vârfurile corturilor se înălțau spre un cer care era purtat de stele și nu invers. Se auzeau doar pâraie de munte și foșnetul vântului atingând foile corturilor. Jacob se uita la granița muntoasă românească învăluită în noapte, simțindu-i pe deplin greutatea, răceala și inospitalitatea care îl domoleau cu

o liniște înșelătoare și ascundeau, la adăpostul munților și al pădurilor, mișcările strategice ale războiului.

Pe 27 august, trupele românești atacaseră Pasul Turnu Roșu. Grănicerii unguri au reușit să-i țină în loc preț de câteva zile, iar locuitorii orașului Sibiu au fost evacuați. O parte din burghezie a fugit la Budapesta, destinația la care râvnea Jacob în momentul de față. Românii au ocupat așezări la poalele Carpaților Meridionali, dar totuși trimiteau doar plutoane slabe prin „Orașul roșu”, indeciși, de parcă mitul orașului imposibil de cucerit era adevărat, de parcă săbiile încrucișate din legenda întemeierii încă îl apărau.

Divizia lui Jacob trebuia să execute un marș de ocolare prin Munții Cibinului și să surprindă inamicul din spate. Imediat ce Pasul Turnu Roșu avea să fie blocat, astfel încât românii să nu se poată retrage, forțele germano-austro-ungare aveau să înceapă atacul. Marșul era istovitor. Când nu îl fura priveliștea pereților falnici de stâncă și a întinsului peisaj muntos transilvănean, Jacob se uita în pământ, astfel încât urcușurile să nu-i pătrundă în conștiință. Dacă își ridica privirea spre șirul lung de gri milităresc al uniformelor, își căuta un punct fix undeva mai sus. „Doar până acolo” era un joc cu care el și Liliensteiner își distrăgeau atenția și pe care îl repetau până când își instalau corturile pentru înnoptat.

Au reușit să urce neobservați până la peste două mii de metri. Manevra de încercuire a avut succes. Pe când

treceau Oltul printr-un luminiș, s-a deschis brusc focul asupra lor. După ore întregi în care singura lui misiune fusese să țină piept forței muntelui, Jacob avu nevoie de o clipă să priceapă ce însemna zgomotul acela. Mai întâi crezu că o armă se descărcase accidental. Se întoarse și, în timp ce încerca să se orienteze, avu impresia că peisajul riveran se învârtea în jurul propriei axe, scoțând la iveală un revers năprasnic. Peste tot se trăgeau focuri de armă, bărbații alergau spre mal, căutau adăpost, se prăbușeau la pământ lângă el, caii cabrau, erau prinși în ploaia de gloanțe, cădeau în râu, împrășeau cu apă în jur, sfârșeau întinși pe jos cu picioarele scrântite.

Totul se desprinsese de Jacob, inclusiv frica. Se întoarse spre pădure, fugi, se ghemui – nu conta dacă în spatele stâncilor sau al trupurilor de cai. Țipa, dar totuși nu auzea nimic; era învăluit de o larmă vecină cu liniștea. Vehicule, oameni și animale se împotmoleau în albia râului. Apa se colora în roșu. Și uite-așa, fără vreun avertisment, peisajul riveran se răsturnă înapoi în starea lui inițială. Atacatorii se retrăseseră. Pădurea tomnatică sticlea la fel ca mai înainte, razele soarelui mângâiau Oltul. Peisajul era nevătămat, iar munții începură să îl aline din nou cu calmul lor.

Luptele de pe Olt au durat patru zile. Românii au încercat în zadar să redeschidă Pasul Turnu Roșu și să recucerească poduri și poziții. Trei mii de soldați au fost